

ODGOJNA, KULTURNA I EVANGELIZACIJSKA DIMENZIJA VJERONAUKA U ŠKOLI

VALENTINA MANDARIĆ
Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Katehetski institut
Vlaška 38, pp 432
10001 Zagreb

Primljeno: 15. 2. 2001.
Izvorni znanstveni rad
UDK 268:266

Sažetak

Već cijelo desetljeće vjeronauk je u Hrvatskoj sastavni dio odgojno-obrazovnog sustava, no još uvijek je mnogo konfuzije glede njegova identiteta i doprinosa u ostvarivanju odgojnih ciljeva škole. Autorica analizira identitet vjeronauka, artikulirajući njegovu kulturnu, odgojnu i evangelizacijsku fizionomiju. Vjeronauk kao školski predmet na području kulture i odgoja ima specifičnu i neupitnu vrijednost bez koje škola ne bi bila u stanju ostvarivati svoju temeljnu zadaću – integralni odgoj čovjeka. Vjeronauk želi doprinijeti u vraćanju školi njene urođene odgojne zadaće, gdje informacija postaje kultura, a kultura je u službi čovjeka i promicanja ljudskih, civilizacijskih i duhovnih vrednota. Vjeronauk nudi mogućnost da vjera na odlučan način uđe u dinamičnu kulturnu razmjenu u susretu i dijalogu s kulturom u školskom ambijentu. Inkulturirati vjeru i evangelizirati kulturu – to je obzorje kojeg se vjeronauk ne smije odreći.

Ključne riječi: vjeronauk, škola, odgoj, kultura, evangelizacija, odgojni ciljevi, integralni odgoj

UVOD

Iako, poslije deset godina prisutnosti vjeronauka u školi, za sada postoje tek parcijalna istraživanja o vjeronauku u školi¹, ipak se na temelju njih mogu izvući određena zapažanja. S jedne strane, istraživanja potvrđuju da učenici imaju pozitivno iskustvo s vjeronaukom, dok se, s druge strane, zamjećuje određeno nepovjerenje, predrasude i rezerviranost prema vjeronauku kao školskom predmetu i činjenica da se još uvijek neprimjereno vrednuje njegov doprinos u ostvarivanju odgojnih ciljeva škole. Riječ je o prepoznavanju značenja, smisla i opravdanosti vjeronauka u javnim školama, koji je u stanju dati ne-

zamjenjiv i specifičan doprinos složenoj aktivnosti škole – promicanju humanijeg čovjeka. Kod nas su se tijekom prošle godine vodile učestale rasprave, a unutar njih i polemike glede *Prijedloga za novi ustroj školstva Republike Hrvatske*, u okviru kojeg

1 M. PRANJIĆ, *Srednjoškolski vjeronauk u Republici Hrvatskoj*, KSC, Zagreb 1994; G. ČRPIĆ, *Tendencije srednjoškolske omladine*, u: »Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije« 123(1995)10, 459-471; A. HOBLAJ – G. ČRPIĆ, *Bitne vrednote u odgoju mladih naraštaja s posebnim osvrtom na školski vjeronauk*, u: »Bogoslovska smotra« 70(2000)2, 359-393; B. V. MANDARIĆ, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar« – Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb 2000, str. 144-148.

se postavlja i pitanje dosadašnje koncepcije vjeronauka u školi.²

U današnjoj kulturi nameću se nova poimanja i nove vizije škole, odgoja i odgojnih ciljeva. Kada su u pitanju temeljni ciljevi škole, sve je zapaženiji pluralizam mišljenja, koji ostavlja dojam da se i vjeronauk u školi doživljava i predstavlja kao alternativna, kulturno upitna ponuda. Dok se na području pedagogije mogu čuti različita stajališta s obzirom na odgojne mogućnosti vjeronauka, neki su unutar same Crkve, s nostalgijom za »starim vremenima«, zabrinuti za evangelizacijsku dimenziju vjeronauka.³

Ovo je izlaganje podijeljeno u četiri dijela: u prvom dijelu bit će riječi o »nejasnom identitetu« vjeronauka, u drugom ću reći nešto o kulturnoj fizionomiji vjeronauka, u trećem ću pokušat smjestiti vjeronauk unutar globalnih odgojnih ciljeva, a u četvrtom, završnom, staviti ga u odnos s evangelizacijom.

1. »KONFUZNI IDENTITET« VJERONAUKA

U većini zapadnih zemalja opravdanost vjeronauka u školi temelji se na ideološkom pluralizmu, religioznoj slobodi i pravu roditelja, tj. na temeljnim zasadama demokratski usmjerenog društva.

Iako je vjeronauk, gotovo u većini europskih zemalja, integralan dio odgojno-obrazovnog sustava, ipak ne postoji jedinstven ili usklađeni model ustroja vjeronauka kao školskog predmeta. »Poimanje i temeljno načelo u shvaćanju religioznog odgoja u školi, njegovih ciljeva i sadržaja, predstavlja jedan cijeli spektar modela na europskom tlu.«⁴ U rasponu od shvaćanja vjeronauka kao znanosti o religijama do poučavanja u vjeri – katehetskog tipa, po-

stoji mnoštvo međumodela s različitim određenjima ciljeva i različitim pedagoškim utemeljenjima. Svaka zemlja »ima svoju kulturnu konfiguraciju koja je obilježena jednom ili drugom konfesijom i vlastitom poviješću odnosa Crkva-država, Crkva-škola, svoju tipologiju zakona i školskih institucija koju je veoma teško imitirati, (javne, konfesionalne, privatne škole; škole s državnom, gradskom, lokalnom upravom) i zbog toga je veoma teško razmišljati o jednom usklađenom modelu vjeronauka u školi«⁵. Ali ipak, najviša instancija koja je odgovorna za katehezu, Vijeće biskupskih konferencija Europe, ističe kako je za »budućnost važno voditi više računa o prisutnosti različitih oblika unutar istog

2 REPUBLIKA HRVATSKA, MINISTARSTVO PROSVJETE I ŠPORTA, PROSVJETNO VIJEĆE, *Osnova za ustroj školstva Republike Hrvatske* (Prijedlog za javnu raspravu), Zagreb, lipanj 2000. godine, u: »Školske novine«, br. 24-25, Zagreb, prilog, str. 13.

3 O vjeronauku kao školskom predmetu može se govoriti s različitih aspekata, ovisno o tome što se želi istaknuti. Vjeronauk možemo promatrati s teološko-ekleziološkog, pravno-institucionalnog, antropološko-povijesnog, pedagoško-didaktičkog aspekta. U ovom izlaganju naglasak će biti na tri dimenzije: kulturnoj, odgojnoj i evangelizacijskoj, koje zadiru gotovo u sve navedene aspekte.

4 R. PALOŠ, *Konfesionalni vjeronauk u javnoj školi na pragu III. tisućljeća*, u: »Kateheza« 22(2000)2, 142-152.

5 F. PAJER, *Insegnamento della religione*, u: J. M. PRELEZZO – C. NANNI – G. MALIZIA (ur.), *Dizionario di scienze dell'educazione*, LAS – LDC – SEI, Roma – Torino 1997, str. 925. Prijevod samog termina *religiozni odgoj* nosi semantičko i konfesionalno obilježje jezičnog područja: Religionsunterricht (Njemačka, Austrija, njemački dio Švicarske), Enseignement religieux (Francuska), Cours de religion (Belgija), Instruction religieuse (Luksemburg), Levensbeschouwing (Nizozemska), Enseñanza religiosa escolar (Španjolska), Religious instruction (Irsk), Religious instruction and education (Malta). U posebnim slučajevima, na njemačkom području, govori se: Bibelunterricht i Ethikunterricht. *Isto*, str. 926.

katoličkog ambijenta, pažljivo analizirati različitosti i zajedničke točke, označiti okvire u kojima nacionalna i krajevna posebnost imaju pravo opstojnosti, ali u isto vrijeme jamčeći jedan temeljni zajednički identitet katoličkog religioznog odgoja⁶. Na temelju analize različitih modela može se izvući nekoliko konstanti koje su prepoznatljive u teorijskim utemeljenjima o vjeronauku: vjeronauk kao prenošenje i poučavanje sadržaja vjere, vjeronauk u službi humanizacije društva i čovjeka, vjeronauk kao kultura i u dijalogu s kulturom, vjeronauk kao školska kateheza.⁷

Sve ono što pogađa većinu europskih zemalja u nekoj se mjeri odražava i na našu situaciju. Kada je riječ o vjeronauku u školi, ne znam bi li se moglo govoriti o ustaljenom modelu ili pak o modelu koji je tek u procesu traženja i nastajanja? U posljednje vrijeme dosta se raspravljalo i pisalo o identitetu vjeronauka u školi, o njegovu suodnosu sa župnom katehezom, o njegovim glavnim ciljevima i utemeljenjima.⁸ U tom procesu traženja ponekad se ima dojam da više ispituujemo tuđi teren i tuđe modele, koje onda pokušavamo presaditi u naše podneblje, nego što se trudimo pomnije i dublje analizirati povijesno-kulturno-crkvenu konfiguraciju vlastitog »terena« i tako stvarati autentični model, koji bi čuvao povijesni kontinuitet u punoj otvorenosti za nove perspektive koje nam današnja kultura otvara. U pokušaju traženja temeljnih odrednica »hrvatskoga modela« polazi se od crkvenih dokumenata, vjeronaučnih planova i programa te izjava naših biskupa. Kada je riječ o utemeljenju vjeronauka kao školskog predmeta, uočavaju se određene razlike u pojedinim zemljama. U mnogim europskim zemljama pozornost se sve više usredotočuje na pedagoško utemeljenje i didaktičko poimanje vjeronauka koje mu osigurava istu vrijed-

nost i status kao i ostalim predmetima unutar školskog sustava.⁹ Sažimljući različite modele, uporišta za religiozni odgoj možemo svesti na četiri temeljna, koja po važnosti variraju od sredine do sredine: povijesno-kulturno, antropološko, odgojno-obrazovno i povijesno-institucionalno.¹⁰

Ako pak analiziramo naše dokumente, uočiti ćemo da naši biskupi opravdanost uvođenja vjeronauka u školu stavljaju na dvije temeljne razine: antropološko-pedagošku i teološko-ekleziološku.¹¹ Biskupska

6 R. ILGNER, *Rapporto sulla situazione dell'insegnamento della religione cattolica nelle scuole statali di Europa*, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI EUROPEE, *L'insegnamento della religione cattolica nella scuola pubblica dei paesi europei*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1991, str. 32.

7 Usp. M. DEL CAMPO GUILARTE, *Natura, finalità e contenuti dell'insegnamento della religione cattolica nella scuola pubblica Europea*, u: CONSIGLIO DELLE CONFERENZE EPISCOPALI EUROPEE, *L'insegnamento della religione cattolica nella scuola pubblica dei paesi europei*, Elle Di Ci, Leumann (To) 1991. (odsada: *IRCSPPE*), str. 48-51.

8 *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi*, u: »Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije«, Rijeka 20. srpnja 2000, 32/br. 3, str. 84-87; DEKLARACIJA O KATOLIČKOM VJERONAUKU U ŠKOLI donesena na 22. ljetnoj katehetskoj školi, Split, 29.-31. kolovoza 2000, u: »Kateheza« 22(2000)4, 371-372; R. RAZUM, *Specifičnost školskog vjeronauka u odnosu na župnu katehezu*, u: »Kateheza« 22(2000)4, 342-350.

9 Usp. R. ILGNER, *Rapporto sulla...*, nav. dj., 31. Ovakvo složeno školsko utemeljenje, u kojem se isprepleću antropološki, psihološki, kulturološki i društveni aspekti, u budućnosti će imati još veću važnost u određivanju mjesta religioznog odgoja u školi.

10 Usp. F. PAJER, nav. dj., str. 926.

11 »Crkva se smatra pozvanom i dužnom upoznati sve ljude koji to žele s porukom kršćanske vjere o najdubljem smislu čovjekova života i svijeta. Ona to svoje poslanje na poseban način ostvaruje prikladnim oblicima sustavnog vjerskog odgoja i obrazovanja (vjeronauka) ne samo u crkvenoj (župnoj) zajednici nego i u školi. Na taj način Crkva istodobno ispunja svoju zadaću naviještanja Evandjelja

izjava svoje uporište gradi na temelju brojnih relevantnih crkvenih dokumenata.¹² Pozorno iščitavajući navedene dokumente može se prepoznati identitet vjeronauka u školi u njegovoj trodimenzionalnosti: kulturnoj, odgojnoj i evangelizacijskoj.

2. KULTURNA FIZIONOMIJA VJERONAUKA U ŠKOLI

Govoriti o kulturnoj fizionomiji vjeronauka može se samo unutar temeljne matrice odnosa vjere i kulture, u koju se smješta i temeljno načelo u katehezi: vjernost Bogu i vjernost čovjeku, koje opet ima smisla jedino ako polazi od temeljnog teološkog načela, a to je Utjelovljenje. Analizirati kulturne vrijednosti sadržane u vjeronauku znači odrediti se prema kulturi. U posljednjih nekoliko desetljeća mnogo se u području teologije piše i raspravlja o odnosu vjere i kulture. Zanimanje za odnos vjere i kulture svoje ishodište nalazi u konstituciji *Gaudium et spes*, koja je *magna charta* za svaki govor o odnosu kulture i vjere.¹³ Spominjemo jednu od brojnih definicija kulture¹⁴, za koju nam se čini da izražava svu složenost onoga što nazivamo kultura. »Kultura je izričaj identiteta jedne ljudske zajednice. Ona ukazuje na delikatnu strukturu satkanu od običajâ, simbolâ, umjetničkih izričaja, instrumenata, pravilâ ponašanja, institucionalnih i moralnih vrednota, preko kojih ljudska zajednica uređuje svoj odnos prema prirodi, prema drugim zajednicama, prema cijeloj zbilji. Pomoću procesa socijalizacije i tradicije, prenosi se kultura na sljedeće naraštaje (...). Razumjeti jednu kulturu, znači razumjeti jezik, povijest, obiteljske modele, religiju ... određene zajednice.«¹⁵

Da je kultura u životu jedne zajednice *conditio sine qua non*, najbolje izriče Papi-

i svoju djelotvornu ljubav na području odgoja i obrazovanja mladih naraštaja. Uvođenjem katoličkog vjeronauka u novi školski odgojno-obrazovni sustav u Hrvatskoj, Katolička crkva u Hrvata može potpunije ostvarivati svoje bitno poslanje.

Uvođenje vjeronauka u školu opravdano je i s antropološko-pedagoškog stajališta. Osobito zato što suvremeno pluralno društvo, u kojemu žive ljudi različitih kultura, vjera i nacionalnosti, traži pluralni (višestruki) pristup cjelokupnom školskom odgoju i obrazovanju. Iz toga, među ostalim, slijedi da učenicima osnovne i srednje škole u Hrvatskoj treba ponuditi takav izbor sustavnog vjerskog odgoja i obrazovanja koji im istodobno omogućuje upoznavanje, čuvanje i razvijanje vlastitog te upoznavanje i poštivanje tuđeg vjerskog, kulturnog i nacionalnog identiteta. To, drugim riječima, znači da im treba omogućiti i izbor katoličkog, dijaloški i ekumenski usmjerenog, vjeronauka u osnovnoj i srednjoj školi. *Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici* objavljena je u AKSA, br. 24 (1098), 14. lipnja 1991, Prilog VI, str. 19-21, te u Glasu Koncila 30(1991), 23. lipnja, br. 25, 3-4.

12 *Gravissimum educationis*, Deklaracija o kršćanskom odgoju, II. vatikanski koncil, KS, Zagreb 1986, br. 1-3; 5-7; PAVAO VI., *Evangelii nuntian-di*, O evangelizaciji u suvremenom svijetu, KS, Zagreb 1976, br. 18, 44; IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae*, Apostolska pobudnica, Pretisak iz Glasa Koncila, br. 24/1979, Zagreb 1994, br. 69; KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Vjerska dimenzija odgoja u katoličkim školama*, KS, Zagreb 1989, br. 66-67; SVETI ZBOR ZA KLERIKE, *Opći direktorij za katehezu*, KS, Zagreb 1972, br. 76; BISKUPI (BIVŠE) JUGOSLAVIJE, *Radosno naviještanje evanđelja i odgoj u vjeri*, KS, Zagreb 1983, br. 29.

13 Riječ »kultura« općenito označuje sve ono čime čovjek izgrađuje i razvija mnogostruke svoje duševne i tjelesne darove te nastoji da spoznajom i radom sebi podvrgne svijet; društveni život, i to u obitelji kao i u cijelom građanskom društvu, čini sve čovječnijim, moralnim napretkom i napretkom institucija; konačno, tijekom vremena izražava, priopćava i čuva u svojim djelima velika duhovna iskustva i težnje da služe napretku mnogih, dapače i cijelog čovječanstva.

14 Prema jednoj analizi do 1952. godine zabilježene su 164 definicije kulture. L. A. KROEBER – C. KLUCKHOHN, *Culture. A Critical Review of Concepts and Definitions*, Vintage Books, New York 1963.

15 RAISER, K., *Gospel and Cultures*, u: »International Review of Mission« (1994)331, 623.

na vizija kulture: »Kultura je materijalizacija ljudskog duha i u isto vrijeme spiritualizacija materije. I kao posljedica služi humanizaciji našeg svijeta.«¹⁶ Kultura koja nije u službi čovjeka nije istinska kultura. Kultura je, naime, središnje mjesto u kojem čovjek dostiže puninu ljudskosti. On je subjekt, objekt i svrha kulture.

2.1. Odnos vjere i kulture

U našem pluralističkom ozračju, jedan od važnih ciljeva teologije je ispitati zašto je kršćanska vizija, koja je u povijesti bila jako elokventna i utjecala je na čovjeka, čini se, izgubila puni smisao u današnjoj kulturnoj situaciji. Religija i kultura povijesno su bile povezane konstitutivnom vezom. Kršćanstvo je na poseban način graditelj kulture, jer je uvijek davalo povlašteno mjesto transcendentnoj dimenziji čovjeka. Narod postoji pomoću kulture i za kulturu, koja je redovito čuvarica autentičnog identiteta. Religija je integralni dio istinske kulture, kojoj upravo danas prijete opasnost dehumanizacije. Postoji opasnost da se intelektualna kultura zatvori u sebe i ostane gluhojima za transcendentnu dimenziju ili problem Boga.¹⁷ Utjecaj suvremene kulture slabi utjecaj religije u javnom životu. Prevladava poznato geslo: »Svatko ima neotuđivo pravo vjerovati, uz uvjet da to drži za sebe. Drugim riječima, jedini oblik dopuštene religije postaje 'trivijalnost vjere', nešto na razini hobija, ali ne konkretna aktivnost svojstvena odraslim, zrelim i zauzetim ljudima u javnom životu.«¹⁸ Iako je ovo analiza jednog američkog antropologa, mislim da se može lako primijeniti i u našem kontekstu.¹⁹

Sinteza kulture i vjere nije samo zahtjev kulture već i vjere. Vjera koja nije postala kultura jest vjera koja nije potpuno prihvaćena, nije duboko promišljena, nije vjerno življena«, kaže Ivan Pavao II.²⁰ Što

to znači da vjera mora postati kultura? To znači da Evanđelje može i mora prožeti *ethos* jednog naroda, njegove temeljne stavove, institucije, strukture.²¹ »Teologija mora osluškiivati kulturu, njenu dubinu i njene površne aspekte, inače postoji opasnost da postane irealna i nevažna: zanemariti slušatelja znači biti neosjetljiv na Utjelovljenje.«²² Poznati teolog P. Tillich upućenost religije na kulturu, i obrnuto, iskazuje na sljedeći način: »Kultura je oblik religije, religija je bit kulture«. No takvo jedinstvo ne postoji, nego smo svjedoci »egzistencijalne razdvojenosti« vjere i kulture.

Stoga, u nastojanju da se uspostavi – tj. obnovi odnos vjere i kulture, vjeronauk u školi ima važno mjesto. Škola je idealno i specifično mjesto gdje se isprepleću vjera i kultura. U prepoznavanju kulturne vrijednosti vjeronauka polazi se od toga da religiozna (kršćanska) kultura nije strano tijelo u odnosu na druge predmete u školi, jer mnoge od njih nije moguće predavati a da se zaobiđu religiozno-kršćanski sadržaji. No valja istaknuti da sadržaji iz vjeronauka

16 M. P. GALLAGHER, *Fede e Cultura*, San Paolo 1999, str. 16.

17 *Isto*, 75.

18 S. L. CARTER, *The Culture of Disbelief: how American Law and Politics Trivialize Religious Devotion*, Basic Books, New York 1993, str. 22.

19 Crkva je pozvana u svakom vjerniku razvijati svijest odgovornosti u izgradnji humanijeg svijeta, jer kultura zadobiva svoje prvorazredno mjesto u cjelokupnom čovjekovom pozivu. Vjernik treba iskoristiti sve mogućnosti kako bi doprinio da se na suvremenu kulturu gleda kao na nositeljicu »pozitivnih vrijednosti« koje mogu pripremiti osobu za prihvaćanje Evanđelja. (usp. *Gaudium et spes*, 57)

20 Usp. M. P. GALLAGHER, *nav. dj.*, 77.

21 Nekada je svijet bio pun sakramentalnosti, ali enormne promjene u kulturi tu su senzibilnost učinile nedohvatljivom i irealnom za mnoge današnje ljude. Potrebno je »plivati uzvodno« da se dođe do vjere kao životne opcije.

22 M. P. GALLAGHER, *nav. dj.*, 195.

(pohranjeni u Svetom pismu i crkvenom Učiteljstvu) dopuštaju da budu čitani i tumačeni, osim prema duhovnom i religioznom ključu, i u njihovoj kulturnoj dimenziji te na taj način s pravom grade jezgru (*nucleus*) jednog predmeta koji u sebi, bez sumnje, sadrži »obrazovnu« dimenziju i koji ima vlastitu metodologiju i didaktiku kao preduvjet djelovanja u instituciji škole.²³ Ulogu vjeronauka u očuvanju vrijednosnog sustava ističu i naši biskupi: »Školski vjeronauk tumači, u duhu kršćanske poruke i tradicije, temeljne vrijednosti naše kulture i civilizacije kao što su ljudska prava, sloboda, autonomija i dostojanstvo osobe koje su zajedničke današnjim europskim narodima i zemljama.«²⁴ Upoznavajući kršćanske izvore, osobito Bibliju, crkvenu tradiciju i crkveno Učiteljstvo, kojima je u središtu spasenjsko djelo Isusa Krista, učenici postupno usvajaju znanja i obogaćuju svoja kulturna obzorja, bez kojih mlad čovjek nije u stanju razumjeti ni vlastitu povijest ni vlastitu kulturu. Stoga se s pravom može reći da vjeronauk u sebi sadrži kulturnu dimenziju bez koje škola zasigurno ne bi bila u stanju ostvarivati integralni odgoj koji pretpostavlja religioznu dimenziju. Iako se naši službeni vjeronaučni programi, u svojim temeljnim polazištima i tematskim usmjerenjima, oslanjaju na Objavu i na teološko-katehetsko-pastoralnu interpretaciju, ostavljaju dovoljno prostora i za druga područja: antropologiju, povijest, etiku, umjetnost, filozofiju, jezik itd.

Važno je da kroz vjeronauk učenici upoznaju kulturnu i povijesnu vrijednost kršćanske vjere koja je obilježila sve segmente ljudskog života i stvaralaštva: književnost, glazbu, arhitekturu, filozofiju, medicinu itd. No, jednako tako, važno je da uočimo važno mjesto vjere u sadašnjem povijesnom hodu svakog pojedinca, zajednice, cijelog društva. »Vjeronauk se ne smije svesti

na inventar prošlih događaja, niti sadašnjih, nego mora otvoriti um i srce za prihvaćanje kršćanskog humanizma, prisutnog u katoličkoj viziji.«²⁵ Na tom tragu »kršćanskog humanizma« govori se o potrebi sve većeg senzibiliteta za novu duhovnost koja je plod današnje kulture. Stare duhovnosti bile su vertikalni hod u smjeru Boga izvan ovoga svijeta, dok današnja duhovnost stavlja naglasak na činjenicu da se iskustvo vjere može temeljiti na cjelovitom življenju u ovome svijetu.

Kultura oblikuje »scenariji« ili infrastrukturu za prenošenje Evanđelja. Evangelizacija, ako nije svedena na »područje duše« i ako ne zaboravi kršćansku odgovornost u odnosu prema javnom životu i svemu stvorenom – što zahtijeva načelo utjelovljenja, u sebi je trajni proces humanizacije.²⁶ Stoga kontakt s intelektualnom i umjetničkom kulturom ostaje ključni prostor za dijalog, posebno s nevjernicima. U tom smislu, »kultura predstavlja temeljnu dimenziju duha, koja osobe stavlja u odnos i ujedinjuje ih u onome što imaju zajedničko, tj. u njihovoj zajedničkoj humanosti«²⁷. Sposobnost srca, čuđenje, slušanje, primanje, suosjećanje, sposobnost stalnog optiranja za toleranciju, empatiju i ljubav – duhovne su dimenzije koje ima svaka osoba i one predstavljaju »predvorje« kroz koje se dolazi do vjere. Međutim, suvremena kultura može učiniti da ovo cjelo-

23 Usp. CEI – UFFICIO CATECHISTICO NAZIONALE, Sergio Angori (ur.), *La religione cattolica nella scuola materna ed elementare, Problemi educativi e didattici*, Editrice la scuola, Brescia 1997, str. 13.

24 *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi*, u: »Službeni vjesnik biskupija Splitske metropolije« 10(2000)41, 3.

25 *IRCSPP*, str. 11.

26 M. P. GALLAGHER, *nav. dj.*, 84.

27 *Isto*, str. 76.

kupno ljudsko duhovno obzorje postane »neishranjeno«. U duhu evanđeoske poruke o sijaču, kultura u nekim slučajevima može postati neprijatelj vjere koji odnosi sjeme i ne dopušta ukorjenjenje ili pak guši tek proključalo klicu.

Vjeronauk je pozvan da na institucionalan i sustavan način prenosi kršćansku-katoličku kulturu, u školi u kojoj se kulturom odgaja za kulturu. S tim u svezi valja razmišljati i o različitim značenjima koja se mogu danas pridavati kulturi u javnoj školi.²⁸ Katolička vjera snažno obilježava identitet našeg naroda. U hrvatske povijesne i kulturne korijene duboko su utkane kršćanske vrednote koje predstavljaju važnu kariku u pridruživanju Hrvatske velikoj zajednici europskih naroda. Kad se raspravlja o kulturnoj vrijednosti vjeronauka, dobro je upitati se: može li se zane-maritati doprinos koji vjeronauk daje u moralnom, društvenom, kulturnom i civilizacijskom rastu djece i mladih? Može li se ne priznati vrijednost religiozno-kršćanske stvarnosti kao povijesne, kulturne i moralne datosti koja čini humus iz kojeg izrastaju novi naraštaji?

Vjeronauk želi doprinijeti u vraćanju školi njene urođene odgojne zadaće, gdje informacija postaje kultura, a kultura u službi čovjeka i promicanju ljudskih, civilizacijskih i duhovnih vrednota.²⁹ Takvo poimanje »kulturnog« u skladu je s odgojnim pozivom škole, a time i s njenom zadaćom da otvori »obzorja znanja cjelovitom ljudskom iskustvu, uključujući unutarnje i duhovne potrebe čovjeka...«³⁰

3. VJERONAUK U SLUŽBI TEMELJNIH ODGOJNIH CILJEVA

Možda nije potrebno isticati da brzim promjenama u suvremenom društvu podliježe i odgojno-obrazovni sustav.³¹ Zapr-

vo, u bilo koje vrijeme i u bilo kojoj situaciji odgajati je uvijek bilo zahtjevno i veoma teško zanimanje. Danas je to osobito zbog različitih utjecaja koji ne promiču i ne podržavaju uvijek odgojne ciljeve. Općenito se primjećuje pluralni pristup problemu odgoja i odgojnim ciljevima, pa čak i kada je riječ o školi. »Pedagoški govor o odgojnim ciljevima ili svrsi odgoja danas je u krizi, i to zbog inovacija, pluralizma, ideja, vrednota i kultura koje isprepleću današnje društvo.«³²

Koji su to temeljni odgojni ciljevi? Ili, koji bi to bili odgojni ciljevi koji se tradicionalno pripisuju školi? Naznačit ćemo samo one dugoročne, tj. područja koja oni zahvaćaju ili vrednote prema kojima su usmjereni: problemi čovjeka na njegovoj individualnoj razini, društveni problemi; područje kulture, područje rada i profesionalne osposobljenosti, problemi koji se tiču zakonâ, morala i religije (vjere).³³ Drugi će

28 Tako postoji klasični pojam *cura*: (njegovanje) kulturna djelatnost je ona koja promiče ljudsko – humano; kultura kao baština – nasljeđe; kultura »stil života« koji čovjek usvaja preko jezika, običaja, religije, tehnike itd.

29 Usp. *Insegnare religione cattolica oggi*. Nota pastorale della CEI sull'insegnamento della religione cattolica nelle scuole pubbliche, Ed. Paoline, Milano 1991, br. 4, 5, 6, 7, 8 i sljedeći.

30 *Isto*, br. 5.

31 *Isto*.

32 Naime, u predindustrijskom društvu odgojna zadaća bila je isključivo u domeni obitelji. U industrijskom društvu škola postaje središte formativnog procesa. U naše vrijeme, u post-industrijskom društvu, riječ je o formativno-polocentričnom sustavu, u kojem škola čini se gubi svoje vodeće mjesto. Postoje druge institucije uz školu koje imaju jak utjecaj na djecu i mlade. Sve se više govori o stvaranju tzv. *formativnom ekosistemu*. Usp. P. GIANOLA – C. NANNI, *Fine dell'educazione*, u: M. J. PRELEZZO (ur.), *Dizionario di scienze dell'educazione, nav. dj.*, str. 427.

33 Usp. P. GIANOLA – C. NANNI, *nav. dj.*, str. 428-429.

pak govoriti o odgojnim ciljevima kao usmjerenju prema temeljnim vrednotama kao što su: identitet, smisao ljudskog života, etičnost, tehničko-tehnološki razvoj, ekologija, ljudska prava, briga za drugoga, poštivanje različitosti, globalizacija, mir, solidarnost. Navedene vrednote su svojevrsna platforma na kojoj se gradi suvremeno društvo i prema kojoj teži suvremena škola. Među navedenim vrednotama, pedagozi posebno upozoravaju na problem identiteta i solidarnosti.³⁴ Na tim odgojnim koordinatama i vjeronauk u školi mora pronaći svoje uporišne priključke i dati svoj specifičan doprinos u promicanju humanijeg čovjeka i svijeta.

Isto tako, sve se više govori i piše o krizi škole, posebno njezine odgojne dimenzije. Na krizu odgoja u školi upućuju i različiti nazivi koji se pridaju suvremenoj školi: škola kulture, škola učenja, škola informacije itd. Ili pak, osobe koje poučavaju u školi ne nazivaju se više odgojiteljima, nego prosvjetnim radnicima ili djelatnicima škole. Kada smo već kod terminologije, zanimljivo je primijetiti »prijelaz od nekadašnjeg poimanja učitelja kao voditelja, kao značajne osobe kulturnog, etičkog i duhovnog profila na učitelja kao 'tehničara', iskusnog u sadržajima, metodama i strategijama«³⁵.

Da je problem odgoja u školi veoma ozbiljan na europskoj i svjetskoj razini, najbolje ilustrira konstatacija njemačkog pedagoga Hentiga: »Ako djeca u Somaliji gladuju ili ako djeca u Bosni umiru, ako kriminal ugrožava naše gradove i ako se obitelji raspadaju, onda to sigurno nije zato jer smo usvojili premalo podataka, premalo informacija ili znanja« (Neil Postman)³⁶. Često znademo čuti ljude kad kažu: »Idi u školu da dobiješ bolji posao – ili da uopće dobiješ posao«. Međutim, u školi bi, prije svega, ljudi trebali naučiti razumjeti svoj

život i sami ga oblikovati. Škola mora postati mjesto gdje se čuju sadržaji koji stvaraju smisao, jer tu je korijen u rješavanju navedenih problema.

Posljednjih nekoliko godina vodi se živa rasprava o nužnoj reformi odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj. Na putu smo traženja »nove hrvatske škole«. Ovog ljeta imali smo u rukama »*Osnovu za ustroj školstva Republike Hrvatske*«, prijedlog za javnu raspravu u kojem su donesene temeljne zamjerke postojećem sustavu hrvatskog školstva i ponudena nova vizija s temeljnim načelima i teorijskim odrednicama novog, budućeg hrvatskog školstva. S obzirom na odgoj i obrazovanje, u vrednovanju dosad postignutih ciljeva mnogi nisu zadovoljni. Njima nisu zadovoljni ni učitelji, ni učenici, ni roditelji, a najmanje privreda i gospodarstvo. Jedan od razloga, tvrde neki, jest zastarjela znan-

34 Pod pojmom identitet misli se na ono specifično u svakoj osobi po čemu je jedinstvena, što je čini jednakom i različitom od drugih osoba. Pomoći mladom čovjeku izgraditi vlastiti identitet, znači pomoći mu ne samo diferencirati se, artikulirati vlastito ja, nego i otkriti njegovo »tajno ime« koje je na vratima jedinstvenog i neponovljivog smisla njegova života. Današnje društvo je obilježeno krizom društvene-socijalne dimenzije koja se temelji i funkcionira na mreži solidarnosti koja pak pruža mogućnost svakom pojedincu da se ostvaruje kao osoba; da u realiziranju vlastitog životnog projekta dijeli s drugima materijalne i duhovne resurse, prostor i vrijeme. Bez te socijalne dimenzije nema ni mogućnosti da se vlastito »ja« razvije do svoje punine. Bez nužnog »mi«, svaki identitet pojedinačnog »ja« čini se krhkim i destruktivnim kao ogledalo u vodi koje guta Narcisa. Usp. M. DELPIANO, *nav. dj.*, str. 160.

35 Usp. S. S. MACCHIETTI, *La formazione degli educatori nella prospettiva della cultura degli anni Novanta*, u: *La formazione degli educatori nella prospettiva della cultura degli anni Novanta*, XXXIII Convegno di Scholé, La Scuola, Brescia 1995, str. 16.

36 H. HENTIG, *Humana škola. Škola mišljena na nov način*, Educa, Zagreb 1993, str. 92.

stvena paradigma na kojoj se još temelji naša pedagoška znanost.³⁷ Danas se puno raspravlja o krizi škole, ali isto tako mnoge zemlje u svijetu ulažu mnogo truda i sredstava u reformu škole, stvarajući uvjete kako bi škola postala »prostor za oblikovanje života« (Dieter Wunder), mjesto gdje se djeca i mladi vježbaju i osposobljavaju da budu dorasli svim izazovima suvremene kulture u kojoj žive, škola kao »potpora osobnom identitetu i solidarnosti«³⁸, škola kao »kuća mudrosti«³⁹. Škola o kojoj poznati pedagozi sanjaju i za koju se zalažu kod svojih vlada trebala bi postati humana škola – mjesto gdje se uči umijeće življenja i stječu duboka iskustva.

Budućnost vjeronauka u školi povezana je s njegovom sposobnošću da dade svoj doprinos kvalitetnijoj odgojnoj ponudi škole i još više sa sposobnošću da bude značajno iskustvo u odnosu na očekivanja djece, mladih, učenikâ i njihovih roditelja.

U središtu svakog vjeronaučnog procesa je ljudska osoba koju valja promicati, pomažući djeci i mladima da u religioznoj dimenziji otkriju nezamjenjiv čimbenik za rast u ljudskosti i slobodi. Stoga vjeroučitelj ima prvenstvenu zadaću da posreduje u sazrijevanju temeljnog pitanja o smislu ljudskog života koje mladi nose u sebi, pokazujući im kako Evanđelje nudi puni i pravi odgovor. »Didaktički proces vlastit vjeronauku mora biti obilježen jasnom odgojnom vrijednošću, usmjeren prema oblikovanju osobnosti mladih, bogatih unutarnjim životom, obdarenih moralnom snagom i otvorenih vrednotama pravde, solidarnosti i mira, sposobnih služiti se vlastitom slobodom.«⁴⁰ Vjeronauk, dakle, želi dati odgovor na temeljna pitanja i dati mogućnost da učenici upoznaju temeljne vrednote koje su bitne za cjeloviti ljudski odgoj. Integralni odgoj cilj je svakog religioznog odgoja u školi, koji se ostvaruje

unutar i preko ciljeva škole. Naši biskupi to kratko sažimlju: »Vjeronauk u školi je djelo služenja dobru čovjeka.«⁴¹ S tim u svezi Papa naglašava kako bi bilo dobro da vjeronauk u javnim školama slijedi zajednički cilj: promicanje znanja i susret sa sadržajima kršćanske vjere prema ciljevima i metodama škole. Takav vjeronauk mora na dokumentiran način i u dijaloškom duhu posredovati predmet kršćanske vjere, prema integralnom i autentičnom učenju Katoličke crkve, tako da jamči bilo znanstvenost didaktičkog procesa vlastitog školi bilo poštujući savjest učenika, koji imaju pravo istinito i sigurno upoznati religiju kojoj pripadaju. Njihovo pravo da upoznaju osobu Isusa Krista i njegovo spasenjsko djelo ne smije im biti osporeno. U tom smislu konfesionalnost vjeronauka koji se održava u školi, prema dogovoru Crkve i države, je dakle garancija koja se daje roditeljima i učenicima koji su izabrali takav vjeronauk.⁴² Kršćanski specifikum proizlazi iz činjenice da vjeronauk polazeći od Božje riječi nudi Istinu, dok drugi predmeti nude znanje iz tzv. znanstvenih laboratorija, koji mogu ponuditi prazne i promjenjive sigurnosti. Upravo od Istine proizlazi jedna drugačija vizija čovjeka, života, njegova određenja, odgoja, škole. Evanđelje, kada je posredovano u svojoj autentičnosti, sadrži duboko humaniziranu poruku, promiče dostojanstvo i slobodu ljudske osobe, usmjerava rast, pa i kulturni, potiče na angažman na svim razinama društvenog i crkvenog života.

37 Usp. P. BRAJŠA, *Kaos i škola*, Školske novine, br. 30 od 29. 9. 1992, str. 3.

38 M. POLLO, *nav. dj.*, str. 156-165.

39 G. FERAZZI, *nav. dj.*, str. 80-103.

40 *IRCSPP*, str. 110.

41 *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi*, br. 3.

42 *IRCSPP*, str. 11.

Problem oko statusa vjeronauka, osobito njegova doprinosa na odgojnom i kulturnom planu, proizlazi iz poimanja škole i kulture, po kojemu se vjera ne smatra važnim čimbenikom, već ponekad isključivo privatnom i osobnom stvari. Ostaje i dalje pitanje: prepozna li se u našem društvu, u našem odgojno-obrazovnom sustavu, u vjeronauku (sa sadržajnog i metodičkog aspekta) odgojna i kulturna vrednota bez koje nema integralnog odgoja? Prepozna li naša škola u kršćanskoj poruci i tradiciji konstitutivni element u nacionalnoj kulturi i povijesti? Pristupa li se vjeroučitelju kao i svim ostalim djelatnicima s obzirom na prava, kompetencije i doprinos u autentičnom ostvarivanju sveopćih odgojnih ciljeva škole? Ili pak samo kao »crkvenomu namješteniku« koji koristi školski prostor u ostvarivanju »crkvenih ciljeva«?

4. EVANGELIZACIJSKA DIMENZIJA VJERONAUKA U ŠKOLI

Govoriti o evangelizacijskoj dimenziji školskog vjeronauka, tj. dijakonijskoj službi Crkve u školi, o mogućnostima koje nudi školski ambijent za temeljno poslanje Crkve, zahtijeva ponajprije jasno poimanje evangelizacije. Evangelizacija kao središnja tema crkvene prakse nametnula se posebno nakon Drugoga vatikanskog koncila, osobito između sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća.

Gotovo svi relevantni katehetski dokumenti, poglavito *Evangelii nuntiandi*, ističu evangelizaciju kao primarnu zadaću Crkve.⁴³ Trenuci i faze evangelizacije su: svjedočenje koje izaziva divljenje i pitanja, svjesno sudjelovanje u izgradnji društva i kulture s dubokim ljudskim smislom, eksplicitni navještaj Krista, prijanjanje i pripadanje kršćanskoj zajednici, evanđeoska

animacija kulture, progresivno preoblikovanje života, apostolat.

U novije vrijeme često se susrećemo s pitanjima: do koje točke i u kojem obliku evanđeoska poruka može biti prihvatljiva i preoblikovati čovjeka novoga milenija? Koje metode slijediti i primjenjivati u naviještaju Evanđelja, da bi njegova snaga bila djelatna?

Sadašnje prilike zahtijevaju reviziju dosadašnjih metoda i modela i iznalaženje novih putova u posredovanju kršćanske poruke suvremenom čovjeku. Na tom tragu sve snažnije se osjeća potreba za novom evangelizacijom. Evangelizacija je po svojem sadržaju i metodi originalan čin i ne smije se poistovjećivati s drugim akcijama, koje doduše imaju zajedničke točke (promicanje humanizma, odgoja, razni oblici socijalne asistencije itd.). Postoji jezgra koja daje »identitet evangelizaciji, po kojem se razlikuje od svih drugih ljudskih pothvata. To je navještaj Krista kao Spasitelja. Ovaj navještaj uključuje različite putove, etape, itinerarije i jezike.«⁴⁴ I na taj je način primjenjiva u navještaju koji se događa u jednoj sekulariziranoj strukturi koja smjera služenju promicanju osobe i društva, tj. u školi. Potrebno je ostvariti sintezu u kojoj se religiozno i kulturno ne isključuju i ne razdvajaju, već se međusobno prosvjetljuju i obogaćuju. Današnja evangelizacija pozvana je dati odgovor na današnju »krizu kulture« i pokušati stvoriti »alternativnu«

43 »Još jednom želimo potvrditi da zadaća naviještanja Evanđelja svim ljudima tvori temeljno poslanje Crkve, zadaća i poslanje što uslijed velikih promjena u suvremenom društvu postaju sve hitniji« (*EN*, br. 14); »Crkva postoji radi evangelizacije, tj. kako bi unijela Radosnu vijest u svaku ljudsku sredinu i u tom srazu samo čovječanstvo iznutra preobrazila, učinila ga novim« (*ODK*, br. 46).

44 J. VECCHI, *La scuola cattolica luogo di evangelizzazione*, u: M. POLLO (ur.), *Educazione e scuola*, Elle Di Ci, Torino 1995, str. 126.

kulturu koja će imati kršćansko obilježje.⁴⁵ Kardinal J. Ratzinger, na Jubilarnom kongresu vjeroučitelja i kateheta, ove godine u Rimu, protumačio je značenja nove evangelizacije. »Ljudski život ne ostvaruje se sam od sebe. Naš život je otvoreno pitanje, djelomičan projekt koji valja upotpuniti i ostvariti. Temeljno pitanje za svakoga čovjeka je: Kako se to ostvaruje – kako se postaje čovjek? Kako se uči umijeće življenja? Koji je put do sreće? Evangelizacija znači: pokazati taj put – naučiti umijeće življenja. Najdublje siromaštvo je nesposobnost za radost, dosadan život doživljavao apsurdnim i proturječnim... Nesposobnost za radost pretpostavlja i proizvodi nesposobnost za ljubav, proizvodi zavist, škrtost i sve poroke koji uništavaju život pojedinca i svijeta. Potrebna nam je nova evangelizacija – ako umijeće življenja ne bude otkriveno, sve ostalo neće funkcionirati.«⁴⁶

Gdje je tu mjesto vjeronauku u školi? Ili, u kojem je smislu moguće govoriti o evangelizaciji unutar škole? I ovdje ćemo poći od temeljnog usmjerenja vjeronauka u školi. »Ono što školskom vjeronauku daje njegovo posebno obilježje jest činjenica da je pozvan prodrijeti na područje kulture i imati veze s ostalim ljudskim znanjima. Naime, kao izvorni oblik služenja Riječi, školski vjeronauk uprisutnjuje evanđelje u osobnom sustavnom i kritičnom procesu asimilacije kulture.«⁴⁷ U odnosu prema složenosti naslovnika, vjeronauk u školi ima različitu zadaću: vjernicima pomaže da bolje shvate kršćansku poruku u odnosu na čovjekova temeljna pitanja; oni koji su još na putu traženja otkriva vjeru u Krista; za one koji ne vjeruju vjeronauk u školi ima misionarski navještaj evanđelja. Iz netom rečenoga jasno je da evangelizacija ima svoje mjesto na svakom mjestu gdje se događa navještaj, a jedno od važnih mjesta svakako je i škola. Kršćan-

sko animiranje unutar školskog ambijenta, uz neophodno poštivanje identiteta i autonomije škole, promiče i cijeni kulturne, pedagoške i didaktičke dinamizme. Posredovanjem kršćanskih vrednota, u isto vrijeme vlastitih i duboko ljudskih, vjeronauk u školi doprinosi temeljnom poslanju škole da bude mjesto traženja istine i smisla života, kako pojedinca tako i zajednice. Budući da je za većinu djece i mladih vjeronauk u školi jedino mjesto na kojemu se susreću s pitanjima o Bogu, o smislu života, o temeljnim ljudskim problemima, o vrednotama i značenjima koja pomažu u životnim orijentacijama, može se reći da vjeronauk otvara vrata evangelizaciji novih naraštaja, bilo kao evandeoska priprema, bilo kao eksplicitni navještaj Krista. I u jednom i u drugom slučaju on je temeljni ključ za razumijevanje ljudske egzistencije.⁴⁸ Vjeronauk nudi mogućnost da vjera odlučno uđe u dinamičnu međusobnu kulturnu razmjenu u susretu i dijalogu s kulturom u školskom ambijentu. Inkulturirati vjeru i evangelizirati kulturu – to je obzorje kojeg se vjeronauk ne smije odreći.

Unutar cjelokupnog korpusa znanja koje učenici usvajaju u različitim školskim disciplinama, vjeronauk u školi predstavlja »kvasac Evanđelja«, u smislu da Evanđelje prožima način razmišljanja učenika unutar složenog procesa odgoja i obrazovanja.⁴⁹

Ostaje još jedno važno pitanje: Komu je namijenjena evangelizacija u školi? Na prvom mjestu to su učenici (i to svi), za-

45 M. P. GALLAGHER, *nav. dj.*, 79.

46 J. RATZINGER, *La nuova evangelizzazione*, predavanje održano prigodom rimske proslave Jubilarne godine kateheta i školskih vjeroučitelja 9. i 10. prosinca 2000., i objavljeno na Internetu.

47 *Isto*, br. 73.

48 Usp. M. GUILARTE DEL CAMPO, *Natura...*, *nav. dj.*, str. 53.

49 Usp. *ODK*, br. 73.

tim djelatnici, roditelji, školski ambijent. Ovdje se otvara i široko područje suradnje i koordiniranog djelovanja između škole i Crkve, župne zajednice i škole; uprave škole i voditelja župne zajednice (župnika), roditelja i škole itd. Postoje prigodna slavlja škole u kojima vjeronauk može dati svoj važan doprinos; ili pak slavlja unutar župe u koja se mogu uključiti učenici i djelatnici škole.

ZAKLJUČAK

Čovjek nije nikada jedinstven u sebi. Montaigne je govorio: »Mi smo dvostruki«. U nama je čovjek koji se oblikovao unutar kulture koja nas je ugostila; u našim genima prepisano je iskustvo koje nam je prethodilo milijune godina. To smo što jesmo jer smo djelomice uvjetovani. U nama se isprepleće cjelokupna ljudska povijest. Mi smo plod jednog dugog hoda; u utrobi društva koje nas je satkalo, koje je kroz rast i sazrijevanje oblikovalo identitet: to je *homo editus*, oblikovan prema kriterijima kulture koje je dio i unutar koje je islesao vlastiti identitet.

Ali, u nama postoji i čovjek *homo ineditus* – čovjek mogućnosti. Te mogućnosti u nama ostaju kao san, čežnja. To je naš najbolji dio. Bez ulaženja u opasnost dihotomije, pitamo se: Što je dakle zadaća odgojitelja? Strpljivo i ustrajno izgrađivati čovjeka *homo editus* do stupnja zrelosti? A što je s drugim čovjekom u nama (*homo ineditus*)? Čovjek je u nadilaženju samoga sebe, čovjek je više od čovjeka i danas treba usmjeriti sve snage da se dade život novom modelu čovjeka, u kojem transcendentna dimenzija ima važno mjesto. Tu je

prostor i izazov za religiozni odgoj i to u njegovoj trostrukoj dimenziji: odgojnoj, kulturnoj i evangelizacijskoj.

Vjeronauk u svojoj trodimenzionalnosti: kulturnoj, odgojnoj i evangelizacijskoj, mora postati integracijski čimbenik u cjelokupnom odgojno-obrazovnom sustavu. Treba integrirati pozitivne rezultate pojedinih disciplina u jednu globalnu viziju – viziju koja će imati u vidu integralnog čovjeka sa svim njegovim potrebama, naravno i religioznim. Zadaća je složena i bilo bi preuzetno očekivati programirana rješenja, jer bismo zanijekali ovu kratku analizu. Vjeronauk u školi treba se vraćati na inkarnacijsko načelo i na svoj kršćanski odnos s kulturom. Premda smo navikli slušati o »kršćanskoj kulturi«, vjernost tom načelu uči da je kršćanstvo živo zahvaljujući svojoj sposobnosti da progovara svim kulturama i u svim kulturama, oplemenjujući ih, ali ujedno i izražavajući njihove posebnosti izrazima koje kršćanstvo usvaja u svojem govoru o Bogu (evangelizaciji). I u Hrvatskoj je taj odnos otežan, jer kršćanstvo jasno ne razabire konstante suvremene kulture (ako želite, postmodernističke) unutar kojih bi kulturalno naviještala kršćanstvo. Vjeronauk je time izazvan da bude stvaratelj kulturalnih okosnica novog hrvatskog »*homo culturalis*« koji neće biti preslika aktualnih trendova, već uvijek važećeg obilježja »*christianus*«.

Ovakva vizija vjeronauka, posebno njegova konkretna realizacija, pretpostavlja vjeroučitelja koji će u vlastitoj osobi objediniti tri temeljne kvalitete: čovjeka integralne kulture, odgojitelja i svjedoka. Neka to bude trajni imperativ u svim našim – ljetnim, zimskim ili proljetnim – katehetskim školama.